

Ickevåld som motståndsstrategi

En komparativ fallstudie av Kmaras och WIPNETs
ickevåldsstrategier och -metoder

Abstract

This essay is a discussion on nonviolence as a resistance strategy. First off it gives the reader an overview of some of the theories, strategies and methods discussed in the research field of nonviolence. These theories are then used to perform a comparative analysis on two successful nonviolent resistance movements, Kmara in Georgia and WIPNET in Liberia. The comparison shows that there are similarities despite the contextual differences in the two cases. These similarities are then analysed and discussed and some suggestions for an improvement of the field of nonviolent research are stated.

Key words: Nonviolence, Democracy, Power, Resistance, Kmara, WIPNET

Number of Characters: 69 534

Innehållsförteckning

1 Inledning	1
1.1 Syfte och frågeställning	1
1.2 Disposition	2
1.3 Fallstudie som metod	2
1.4 Avgränsningar och källkritik	3
2 Teori: Makt och motstånd	5
2.1 People power.....	5
2.2 Motstånd	6
2.2.1 Rörelseteori och resursmobiliseringsteori	6
2.3 Makt	7
3 Teori: Icke våld	9
3.1 Icke våld och demokrati.....	9
3.2 Icke våldsstrategier	10
3.2.1 Tekniker och metoder	12
3.2.2 Inspiration	13
4 Fallstudier	14
4.1 Fallstudie 1: Kmara i Georgien.....	14
4.1.1 Presentation av viktiga aktörer	14
4.1.2 Konflikten	15
4.1.3 Kmara.....	16
4.1.4 Kampanjen	17
4.2 Fallstudie 2: WIPNET i Liberia.....	19
4.2.1 Presentation av viktiga aktörer	19
4.2.2 Konflikten	19
4.2.3 WIPNET	20
4.2.4 Mass Action for Peace	21
4.3 Jämförande analys av fallen.....	24
5 Sammanfattande slutdiskussion	26
6 Referenser	27

1 Inledning

Denna uppsats är en diskussion om ickevåld och två specifika rörelser val av ickevåldsamma strategier och metoder i sin kamp för samhällsförändring. Meningen är inte att föra en diskussion kring konflikters vara eller icke vara. Konflikter är i min mening oundvikliga och kan trots ordets negativa laddning i många fall vara positiva. Valet av strategi och metoder när man engagerar sig i en konflikt är avgörande.

Jag avser att genomföra en komparativ studie av två rörelser, Kmara och WIPNET, som med ickevåld lyckades uppnå sina mål. Icke-våldsamma strategier och metoder definieras i uppsatsen som att de helt utesluter ”användande[t] av, eller hot om, organiserat väpnat våld.” Definitionen är densamma som forskaren och aktivisten Jørgen Johansen använder när han analyserar den ickevåldsamma revolutionen i Benin (2009 s. 128).

Icke-våldsamt motstånd ska i uppsatsen inte förstås som en *motsats* till våldsamt motstånd, vilket kanske skulle vara naturligt att anta. Jag ser det som två *alternativa* strategier av motstånd, som dessutom inte skiljer sig särskilt mycket från varandra. Skillnaderna må vara stora i metoder och genomförande men den grundläggande tanken är fortfarande densamma: att tillintetgöra motståndarens kapacitet och/eller villighet att fortsätta strida (Helvey 2004 s. *xi*). Icke-våldsamt motstånd är fortfarande krig och kräver samma strategiska planering som ett krig som förs med våld. Förhoppningsvis kommer denna uppsats att öka läsarens förståelse för ickevåld och svara på en del frågor om ickevåldets förutsättningar.

1.1 Syfte och frågeställning

Uppsatsens syfte är att ge en översiktlig presentation av ickevåldsstrategier, -metoder och -teorier för att sedan genomföra en komparation utifrån detta. Jag förutser en ökning av ickevåldsamma samhällsförändringar i framtiden och en större förståelse för detta fenomen är nödvändig om vi ska främja denna utveckling. Anledningarna till att ickevåld som motståndsstrategi bör främjas är flertaliga men två är särskilt viktiga. För det första, ickevåldsamma kampanjer har en högre chans att lyckas med sina utsatta mål än våldsamma (Stephan & Chenoweth 2008). För det andra, med hjälp av ickevåld kan man genomföra sina utsatta mål med en lägre risk för att skador på person och egendom uppstår.

Den komparativa analysens syfte är att uppvisa, vad som enligt min mening kan förstås som, ett antal avgörande anledningar till att rörelserna lyckades. Jämförelsen mellan fallen kommer eventuellt innebära att en del likheter uppenbarar sig. Dessa likheter kan dels säga någonting specifikt om fallens

framgångar men även något generellt om ickevåld. Likheter i två fall som är så kontextuellt olika, som fallen är, ger resultat som visar vilka metoder och strategier som fungerar i många fler fall. Likheterna kommer att diskuteras i den jämförande analysen där de också kopplas till ickevåldets förutsättningar rent generellt. Frågeställningarna är följande:

- Varför lyckades rörelserna?
- Vilka ickevåldstrategier och -metoder användes?
- Går det att finna några likheter och samband mellan fallen? Hur ser i så fall dessa ut?

1.2 Disposition

För att förstå det motstånd som ickevåldsamma rörelser utgör krävs en generell förståelse för motståndsteori. I uppsatsen kommer därför en teoretisk redogörelse om makt och motstånd att presenteras. Makt inkluderas i diskussionen därför att begreppen står i en oundviklig relation till varandra (Vinthagen & Lilja 2009). Meningen är att uppvisa komplexiteten i denna relation och bringa klarhet i hur de teoretiskt sett påverkar varandra.

Därefter följer en diskussion om ickevåldsteori och ickevåldsstrategiers och -metoders möjligheter och hinder.

Slutligen förs en analytisk diskussion av fallen. I denna diskussion ligger fokus på ett mesoteoretiskt plan vilket innebär att de specifika processer och strukturer i samhället som möjliggjorde framgångarna kommer att analyseras (Denk 2002). En mikroteoretisk analys där man fokuserar på individer används inte då jag anser att det inte skulle vara till någon större hjälp då båda rörelserna saknar en uttalad ledare. Även en diskussion ur makroteoretiskt perspektiv där processerna och strukturerna ses i sin helhet, ur ett internationellt perspektiv, utesluts i möjligaste mån då rörelserna verkade på ett nationellt plan med nationella medlemmar.

Jag kommer alltså att undersöka strategierna och metoderna, rörelsernas samspel med samhället och motståndarna, vilka svårigheter de mötte och hur dessa hanterades samt hur det generella händelseförloppet såg ut. Därutöver avser jag utröna likheter mellan fallen.

1.3 Fallstudie som metod

Den första rörelsen som kommer att undersökas är *Kmara*, en georgisk studentrörelse som år 2003 med ickevåldsamma strategier och metoder lyckades mobilisera befolkningen och genomföra en revolution - Rosrevolutionen - där

parlamentet stormades och presidenten tvingades avgå. Den andra rörelsen är *Women In Peace Network (WIPNET)*, en afrikansk kvinnoorganisation som även de år 2003 med ickevåldstrategier och -metoder lyckades uppnå sitt mål: ett fredsavtal mellan rebellgrupper och regimen i Liberia samt i förlängningen ett demokratiskt val.

Jag har valt två fall som inte delar några uppenbara kontextuella faktorer. Todd Landmann, författare till metodboken *Issues and Methods in Comparative Politics* (2008), hävdar att en jämförande undersökning mellan två fall som inte delar några specifika egenskaper, förutom det fenomen som ska undersökas, kan ge mer generella och allmängiltiga resultat än två fall som är väldigt lika varandra (Landmann 2008 s. 70). Förhoppningen är att finna likheter i fallens framgångar som är oberoende sociala, kulturella, religiösa, ideologiska och etniska kontexter.

Anledningen till att endast två fall har valts är att en djup förståelse för dem är önskvärd. Detta är en fördel som jämförelser mellan få fall erbjuder. En djupare förståelse för fallen innebär en lägre nivå av abstraktion, även om möjligheterna till generaliseringar begränsas (Landmann 2008 s. 69). Minsta gemensamma nämnare är: *rörelsen kämpade för sina mål med ickevåldsstrategier och -metoder och lyckades uppnå dessa.*

Jag har valt två händelser som utspelade sig under samma år och därtill relativt nyligen, 2003. Två fall med stora tids spann mellan sig hade troligtvis skilt sig åt mer, och därmed hade det varit svårare att finna likheter. Att skillnaden i tid elimineras betyder att det internationella klimatet ser likadant ut i båda fallen. Även om den internationella aspekten inte kommer att vägas in tror jag att detta ändå är en fördel då det betyder att de hade samma förutsättningar ur denna synpunkt.

1.4 Avgränsningar och källkritik

Jag kommer inte att diskutera vad som hände i fallen efter att rörelserna genomfört sina initiala mål. Även om det är en mycket viktig och intressant del att undersöka för att bland annat få svar på ickevåldsrörelsers faktiska demokratiseringskraft är det inte denna uppsats mening att göra detta. Diskussionen som kommer att föras om ickevåld och demokrati ska därför endast förstås som teori om ickevåldsrörelsers legitimitet, både internationell och inhemsk.

Det är givet att olika kontexter påverkar båda fallen. Detta innebär att det finns en mängd skillnader mellan dem. Skillnader kommer inte att undersökas i någon större utsträckning då syftet är att undersöka likheter. Det kommer troligen att finnas skillnader i likheterna på grund av olika faktorer, dessa skillnader kommer i så fall att tas upp i diskussionen om likheter.

En genusdiskussion skulle troligtvis någon anse vara viktig med tanke på rörelsernas medlemsbaser: WIPNET bestod av kvinnor medan Kmara bestod av en blandning av män och kvinnor. Jag kommer dock inte generellt diskutera vad genus spelar för roll i fredsbyggande. Jag tror inte att en diskussion kring detta

skulle ge en djupare förståelse i skillnaderna mellan rörelserna då uppfattningen om genus är kontextuellt betingad. Eftersom denna uppsats tar för givet att kontextuella förhållanden påverkar fallen skulle en omfattande diskussion om detta inte tillföra mer än en diskussion om t.ex. kulturella eller etniska skillnader. Däremot kommer en genusaspekt till viss del inkluderas i analysen av WIPNET. Detta därför att rörelsen grundades med en uttalad uppfattning om kvinnors roll i fredsbyggande som är viktig att vara medveten om för att förstå medlemmarnas engagemang.

Jag kommer medvetet att undvika ställningstagande i två kontroversiella frågor gällande det georgiska fallet. För det första, påståendet att en amerikansk affärsman och politisk aktivist, George Soros, via sponsring av Kmara har pekats ut som avgörande i revolutionen (Kapner 2009). Jag undviker detta därför att jag inte anser det vara relevant för syftet. Jag nämner det ändå här för att redan nu göra läsaren uppmärksam på att det trots många positiva aspekter av ickevåld självklart inte är helt problemfritt. Icke våldsamma rörelser kräver liksom våldsamma finansiellt stöd, vem som bidrar med detta kan vara känsligt och därför alltid värt att ifrågasätta.

För det andra, mitt val att kalla händelsen i Georgien för en revolution. Det kan uppfattas som ett ställningstagande (kupp hade troligtvis föredragits som ordval av den störtade presidenten). Det är inte avsikten. Jag avser att beskriva händelseförloppet ur motståndsrörelsernas perspektiv, därav ordvalet. Att beskriva händelseförloppet ur *ett* perspektiv kommer med största sannolikhet att färga skildringen en aning. Jag väljer att göra detta därför att jag önskar uppnå en så god förståelse för rörelsens utgångspunkter som möjligt.

Informationen om rörelserna och deras kamp baseras på vetenskapliga artiklar som redogör och analyserar dessa samt material som i övrigt kommenterar eller berör händelserna funna på olika internetsidor. I fallet Liberia har även filmen *Pray the devil back to hell* (2008) fungerat som en viktig informationskälla, filmen producerades med syftet att uppmärksamma en händelse som annars riskerade att försvinna ur mångas medvetande. Leymah Gbowee, medgrundare och koordinator av WIPNET, har också varit en viktig källa. Hon har bland annat skrivit en del vetenskapliga artiklar och tidningsartiklar. Det finns även en rad intervjuer att tillgå där skildringar av fallen ges. Händelseförloppet och specifik fakta som Gbowee återger kommer givetvis att kontrolleras mot annan rapportering, då det finns en risk att en ensidig bild uppstår. Gbowee erbjuder dock en uppfattning om organisationen inifrån som skulle vara svår att få på annat sätt. De texter som producerats av medlemmar i Kmara kommer att betraktas med samma reservation. Giorgi Kandelaki, medgrundare av Kmara, är en sådan källa. I Samband med boken *A force more powerful* (2000) av Peter Ackerman och Jack Duvall har en film om det ickevåldsamma störtandet av Milosevic producerats. Denna film *Bringing down a dictator* (2001) har fungerat som en viktig kompletterande informationskälla om metoder och strategier.

Utöver de referenser som nämns i uppsatsen har jag som bakgrundsinformation även använt följande källor: Gbowee 2005, Darchiashvili 2005, Chiclet 2001, Fork Films 2008 & Urgent Action Fund-Africa 2009.

2 Teori: Makt och motstånd

Makt och motstånd är systerbegrepp, de står i en nära relation och påverkar varandra. Föreläsaren och aktivisten Stellan Vinthagen som forskar om ickevåldsamt motstånd och sociala rörelser menar tillsammans med forskaren Mona Lilja att motstånd inte kan existera utan makt. De frågar sig dessutom utmanande om makt verkligen kan existera utan motstånd (Vinthagen & Lilja 2009a s. 13). För att förstå motstånd måste man alltså förstå makt, detta därför att uppfattningen om makt formar motståndet.

2.1 People power

Bill Moyer, organisatör och strateg inom olika sociala rörelser, menar i *The movement action plan* (1990) att man kan förstå makt på två olika sätt. Vilken av dessa två uppfattningar man har avgör valet av strategi.

Moyers två maktteorier är *the power elite model* och *the people power model*. Den första modellen menar att makten är hierarkiskt fördelad och flyter från topp till botten. Eliten tjänar sina egna intressen på bekostnad av hela samhället via sin kontroll över staten, institutioner, lagar, traditioner och sociala normer. Ur denna synpunkt är folket relativt maktlöst och kan endast uppnå förändring genom att påverka eliten via dess kontrollerade institutioner (Moyer 1990 s. 5).

Med motsatsen *the people power model* förstås istället makten som att den alltid ligger hos befolkning, oavsett maktstruktur. Makthavarna är beroende av folkets samarbete och samtycke. Om folket vill uppnå förändring spelar man enligt denna modell inte efter makthavarnas spelregler för att bäst uppnå detta. Istället använder man sig av kampanjer som syftar till att öka kunskapen och väcka känslor samt att mobilisera befolkningen (Moyer 1990 s. 5). Dessa två modeller är ekon av Gene Sharps teorier om *monolithic* respektive *pluralistic theory of power*, vilka säger i princip samma sak (Sharp 1973 refererad i Helvey 2004 s. 2-4).

Att makten i grunden ligger hos befolkningen är utgångspunkten för ickevåldsstrategier och -metoder, det är många eniga om (Ackerman & Duvall 2000, Helvey 2004, Moyer 1990, Sharp 2003 & Vinthagen & Lilja 2009b). Poängen är att *makt är beroende av samtycke* eller som Vinthagen och Lilja uttrycker det ”subjektets medverkan i maktrelationen” (2009b s. 28). Denna diskussion återkommer och vidareutvecklas längre ned i uppsatsen.

2.2 Motstånd

Motstånd är ett gammalt och relativt vardagligt begrepp. Den vetenskapliga förståelsen för och diskussionen om motstånd är däremot ganska ny och utforskad. Med boken *Motstånd* (2009), vill författarna Vinthagen och Lilja redogöra och problematisera rådande motståndsteorier. Dels vill de samla och konsolidera det nya ämnet men även vidareutveckla förståelsen av motstånd.

Definitionen av *vem* som gör och *när* man gör motstånd är i sig en omtvistad debatt. Inom ämnet är man oense om motståndet behöver vara avsiktligt och erkänt av alla inblandade aktörer för att klassas som motstånd (Vinthagen & Lilja 2009c s. 86). Det existerar därmed en skiljelinje mellan genomtänkt organiserat motstånd och oavsiktligt vardagsmotstånd. Organiserat motstånd och hur man organiserar sig diskuteras mycket inom vad som kallas rörelseteori, en del av denna diskussion kommer att presenteras nedan. Det oavsiktliga vardagsmotståndet kommer inte att beröras vidare då mina fall består av två organiserade rörelser.

2.2.1 Rörelseteori och resursmobiliseringsteori

En teori om människors villighet att ansluta sig till sociala rörelser har utvecklats av Mancur Olson, en välkänd amerikansk ekonom och samhällsvetare som bidragit mycket till teorier om kollektivt handlande. Han utgår ifrån att individers politiska beteende liknar deras ekonomiska. Man väger kostnader mot eventuella vinster och tar därefter ett rationellt beslut. Eftersom sociala rörelser oftast kämpar för alla medlemmar i samhället tar alla del av vinsten. Olson hävdar att människors rationalitet kommer leda till beslutet att inte delta eftersom man kan ta del av vinsten utan att betala kostnaden. Detta kallar han *freerider*-problemet (1965 refererad i Landmann 2008 s. 179).

För att undvika detta problem måste kostnaden för de som ansluter sig på något sätt uppvägas. Olson menar att man gör detta genom att använda *positiva selektiva incitament* (Olson 1965 refererad i Landmann 2008 s. 179). Incitamenten behöver inte vara stora. Det kan vara en T-shirt, ett klistermärke eller något annat som särskiljer de som deltar från andra och visar att de på något sätt är speciella.

Om en massrörelse har etablerats som inte kan leva upp till de förväntade *positiva* incitamenten kan man med denna teori även förklara varför folk ändå ansluter sig. Det existerar nämligen enligt Olson en motsats, *negativa* incitament (Olson 1965 refererad i Landmann 2008 s. 179). Ett *negativt* incitament skulle man kunna tänka sig är till exempel social utfrysning eller att man på annat sätt påverkas negativt socialt om man inte deltar.

Även om det finns många viktiga poänger med denna teori anser kritiker att den grundar sig på ett hedonistiskt antagande: att människor bara ser till sitt eget bästa. Kritiker hävdar att människor inte bara väljer att delta i rörelser på grund av ett egenintresse. De menar att människor ibland deltar på grund av olika gruppintressen. Även om en individ inte personligen tjänar på deltagande kan han

välja att delta därför att en grupp som han starkt förknippar sig med tjänar på hans deltagande (Burkett 1986 s. 34). I hur stor utsträckning Kmara och WIPNET upplevde dessa problem och hur de hanterades kommer att diskuteras i de respektive fallstudierna.

Bill Moyer diskuterar en ytterligare fallgrupp som sociala rörelser ofta upplever. Nämligen att man inte ser vinsterna man gör därför att man har för höga förväntningar (1990 s. 21-23). Moyer menar att det tar tid att genomföra sina mål och att rörelsen kan se minst aktiv ut när den är som mest aktiv. När rörelser lyckats etablera sig är det ofta inte lika synliga men desto mer kraftfulla (Moyer 2006 s. 21-23). Att uppmärksamma den utveckling och de framsteg som görs är därmed centralt för att upprätthålla rörelsen.

2.3 Makt

Diskussionen om makt har en betydligt äldre historia än den om motstånd. Redan på 1500-talet skrev Machiavelli *Fursten*. Machiavelli förstår makt som en förmåga, eller snarare en *kapacitet*, att påverka andra människor att agera oavsett deras vilja t.ex. via militär kraft. Sedan dess har dock uppfattningen förändrats. Idag talar man ofta istället om makt som relationer, eller ”*informella processer i allmänna sociala relationer*” (Vinthagen & Lilja 2009b s. 27).

Givetvis finns det fortfarande en del forskare som definierar makt i likhet med Machiavelli. Barry Hindess, en av kritikerna till denna definition, menar att begreppet är kvantitativt. Makt i denna definition blir ett nollsummespel och resulterar i en statisk verklighet. Om parternas del, i summan makt, är känd innan konflikten är utgången förutsägbar (Hindess 1996 refererad i Vinthagen & Lilja 2009b s. 32). Ytterligare kritik mot denna definition är att många aspekter av makt utelämnas genom en så snäv definition. Man missar hela den sociala biten. Peterson och Runyan menar att ”sociala dimensioner, såsom moral, etnicitet och ideologier ger vissa individer mer makt än andra” (Peterson & Runyan 1993 refererade i Vinthagen & Lilja 2009b s. 32).

Om man istället definierar makt som relationer öppnar sig en större möjlighet för ett ickevåldsamt omfördelande av makt. Vinthagen och Lilja nämner den ”mytologiske makthavaren” och den ”reell[a] makthavaren” (Vinthagen & Lilja 2009b s. 37). Den mytologiske makthavaren blir den reella makthavaren först när människor ger denne makt och erkänner sig undergivna. Makt produceras alltså av de undergivna. En maktposition är endast en *makt*position om den främjar ett underordnande beteende (Vinthagen & Lilja 2009b s. 37). Diktatorns makt är följaktligen beroende av de underordnades samarbete och samtycke, utan det faller hela maktstrukturen (Helvey 2004 s. 4, Sharp 2000 s. 17 & Vinthagen & Lilja 2009c s. 68). En intressant kommentar angående makthavares användande av våld kommer ifrån den politiska teoretikern, tillika filosofen, Hannah Arendt. Hon menar att våld blir nödvändigt först när samarbetet och samtycket saknas. (Arendt 1986 refererad i Vinthagen & Lilja 2009b s. 38). Vinthagen och Lilja menar också att maktens beroende av relationer innebär att makt inte är något

konstant. Relationer förändras ständigt således är alltså makt föränderligt (2009b s. 28). Den statiska verklighet som den kvantitativa maktdefinitionen beskriver finns alltså inte enligt denna teori.

3 Teori: Icke våld

Icke våldsamt motstånd är långt ifrån specifikt för fallen som valts till denna uppsats. Sedan 80-talet har diktaturer kollapsat i Estland, Lettland, Litauen, Polen, Östtyskland, Tjeckoslovakien, Slovenien, Madagaskar, Mali, Bolivia och Filippinerna till följd av olika, mer eller mindre, ickevåldsamma rörelsers kamper (Sharp 2000 s. 1).

Anledningen till att kunskapen om ickevåldsamma konflikter är låg är att de ofta överskuggas av våldsamer i media. Även inom forskningsvärlden tycks fokus ständigt ligga på våldsamma konflikter. Fokuseringen på våldsamer som given strategi och metod i en kamp för samhällsförändring är kontraproduktiv. Dels därför att våldsamma rörelser inte är lika verkningsfulla som ickevåldsamma (Stephan & Chenoweth 2008). Dels därför att ickevåldsamma rörelser troligare medför en demokratisk samhällsstruktur (Stephan & Chenoweth 2008 & Ackerman & Duvall 2000).

3.1 Icke våld och demokrati

Samhällsomvandlingen i de exempel som nämndes ovan har givetvis inte löst alla problem, men störtandet av en diktator öppnar upp en chans för omstrukturering av samhället. Ännu mer så om omvandlingen har skett med ickevåld (Stephan & Chenoweth 2008 & Ackerman & Duvall 2000).

Enligt Peter Ackerman och Jack Duvall - författarna till boken *A Force More Powerful* (2000) som utförligt beskriver ett antal ickevåldsamma rörelsers kamper - går ickevåldsamma rörelser hand i hand med stärkandet av civilsamhället och en demokratiseringsprocess (2000 s. 7). Det faktum att ickevåldsamma rörelser oftast är demokratiska i sin struktur och öppna för alla stärker denna tes, alla kan delta i de flesta ickevåldsamma metoder och tekniker som vanligtvis tillämpas (Johansen 2009 s. 144).

Forskningsstatistik som Maria Stephan och Erica Chenoweth har tagit fram visar dessutom att ickevåldsamma strategier är effektivare än våldsamma (2008). Effektiviteten mätte forskarna efter att ha klassificerat en mängd motståndskampanjer i tre steg; lyckade, delvis lyckade och misslyckade. För att klassas som en lyckad kampanj krävdes att två kriterier uppfylldes. Det första var att målet skulle ha uppnåtts inom två år, det andra att kampanjen måste haft en erkänd betydelse i att resultatet var lyckat (Stephan & Chenoweth 2008).

I Stephens och Chenoweths undersökning ingick 323 våldsamma och ickevåldsamma motståndskampanjer mellan 1900 och 2006. Det visade sig att endast 26 % av de våldsamma varit lyckade i motsats till 53 % av de

ickevåldsamma (Stephan & Chenoweth 2008 s. 8). Trots detta förhärskar, enligt Stephan och Chenoweth, en underförstådd allmän uppfattning inom vetenskapliga debatter att våldsamma metoder är mer effektiva (2008 s. 7).

Stephan och Chenoweth menar att ickevåldsamma rörelsers framgångar beror på främst två anledningar. För det första innebär ett aktivt avståndstagande från våld en inhemsk och internationell legitimitet som våldsamma rörelser inte kan uppnå (2008 s. 8-9). Icke-våldsamma rörelser får i samband med utbredd legitimitet även en bredare rekryteringsbas. Våldsamma rörelser begränsar ofta sina deltagare till vältränade unga män som kan hantera vapen, givetvis med ett antal undantag. En stor mängd av befolkningen deltar inte i våldsamheter på grund av fysiska och/eller moraliska barriärer. Icke-våldsstrategier såsom protester, strejker och bojkotter är mindre elitistiska och alla samhällskikt tillåts att delta (Stephan & Chenoweth 2008 s. 9-10 & Johansen 2009 s. 144).

Den andra anledningen som Stephan och Chenoweth noterar är *Backfire*-effekten. En diktatorisk makthavare kan, ofta med internationellt och inhemskt stöd, använda våld för att stävja ett våldsamt motstånd. Däremot om en ickevåldsam rörelse möts med våld är det troligt att det ökar både det internationella och inhemska påtryckningarna mot diktatorn. Även om ickevåldsamma rörelser inte tjänar på repression, vilket var Stephans och Chenoweths första antagande, har de en större fördel av det än våldsamma (Stephan & Chenoweth 2008 s. 21-22). Många makthavare har mist den politiska makten på grund av denna effekt (Martin refererad i Johansen 2009 s. 134).

3.2 Icke-våldsstrategier

En av de mest namnkunniga inom ickevåldsteorier är Gene Sharp, även kallad "Machiavelli of nonviolence". Sharp har länge varit en högt ansedd teoretiker och förespråkare av ickevåld som motståndsstrategi. Han har en mängd publikationer bakom sig och är en av grundarna till The Albert Einstein Institute som influerat och aktivt stöttat ett stort antal ickevåldsamma rörelser över världen. Han uppfattar, liksom Ackerman och Duvall, ickevåld som något pragmatiskt. Ackerman och Duvall menar att om man lär sig teknikerna och strategierna finns det en kraft i ickevåld som våld inte kan mäta sig med (2000 s. 9).

En allmän uppfattning om ickevåld är att det främst grundar sig i religiösa övertygelser. Detta stämmer inte, majoriteten av ickevåldsamma rörelser har inte tagit avstånd från våld av principiella skäl utan av pragmatiska (Lakey 1987 refererad i Stephan & Chenoweth 2008 s. 10). Ackerman och Duvall förklarar missuppfattningens ihärdighet med att två av de mest framstående ickevåldsförespråkarna var religiösa män – Gandhi och Martin Luther King, Jr. (2000 s. 7).

Gene Sharp ger i *From Dictatorship to Democracy* (2000), en guidebok i strategiskt ickevåld, sin syn på de mest grundläggande i ickevåldsstrategier. Han nämner fyra krav som måste uppfyllas för genomförandet av en lyckad ickevåldskampanj:

- Befolkningen måste stärkas i sin övertygelse, motståndsteknik samt sitt självförtroende.
- Fria samhällsgrupper och samhällsinstitutioner (civilsamhället) måste stärkas eller etableras i de fall där de är obefintliga.
- En stark sammansatt motståndsstyrka måste skapas.
- En strategisk plan måste utvecklas för att nå målet.

(Sharp 2000 s. 7)

Detta är mycket vagt och öppet formulerade krav som bara vill ge en första överblick men det är samtidigt något av det mest fundamentala inom ickevåldstrategier.

Sharps övertygelse om att ickevåld är det mest effektiva alternativet att använda i alla lägen grundar sig i hans uppfattning om makt. Han anser, som tidigare påpekats, att *makt baseras på de underordnades samarbete* (Sharp 1973 refererad i Vinthagen & Lilja 2009c s. 68). Lydnad förstås i Sharps argumentation som samarbete. Han menar att människor lyder av många olika anledningar; ”vana, rädsla för straff, känsla av moralisk skyldighet, självintresse på grund av förmåner, psykologisk identifikation med ledargruppen, uppgivet acceptering, frånvaro av självförtroende och resurser etc.” (Sharp 1973 refererad i Vinthagen & Lilja 2009c s. 68). Viktigt för Sharps argument är att *lydnaden är vald*. Om de delar av samhället som diktatorn är mest beroende av väljer att inte lyda (alltså samarbeta) faller, som nämndes tidigare, hela makstrukturen. Detta är ett enväldes största svaghet och därmed även en av ickevåldets främsta styrkor. Man skulle kunna säga att en diktator är lika beroende av folkets samtycke som en demokratiskt vald ledare. Sharp menar att:

The degree of liberty or tyranny in any government is, it follows, in large degree a reflection of the relative determination of the subjects to be free and their willingness and ability to resist efforts to enslave them (Sharp 2000 s. 17-18).

Grupperna som diktatorn är mest beroende av är inte som man skulle kunna tro enbart en rik maktelit utan ofta de personer som får samhället att rulla på dagsbasis. I Serbien gick t.ex. kolgruvsarbetare ut i strejk, landet var till 70 % beroende av elen som de 70 000 arbetarna producerade. Detta gjorde de tre dagar innan en planerad nationell strejk för att inspirera resten av befolkningen (*Bringing down a dictator* 2001).

Icke-våld framstår möjligtvis i denna diskussion som problemfritt och lätt organiserat, så är det naturligtvis inte. En maktstruktur av diktatorisk karaktär genomsyrar ofta hela samhället. Makten kan vara så påtaglig att den formar befolkningens sätt att tänka, känna och bete sig. Under sådana omständigheter är ett motstånd oerhört svårt att mobilisera (Vinthagen & Lilja 2009c s. 69). Att makthavarna ofta kämpar hårt för att hålla befolkningen atomiserad och svag utgör ett ytterligare hinder (Sharp 2000 s. 3).

Även om essensen i Sharps teorier är logiska och lätta att förstå ligger det stora svårigheterna i att övertyga befolkningen att tro på dem. De ser ofta inga

alternativ till maktstrukturen och uppfattar inte sin medverkan i relationen (Vinthagen & Lilja 2009b s. 33).

3.2.1 Tekniker och metoder

Trots att Sharps teorier är okomplicerade är ickevåld en komplex motståndstrategi vad gäller teknik och metod. Teknikerna och metoderna har heller ingen direktverkande effekt vilket kan upplevas som frustrerande. Detta i motsats till våld som är direkt och ofta med omedelbart synbara konsekvenser.

Icke-våld riktar in sig på vad den amerikanske före detta arméöversten och numera ickevåldsteoretikern Robert Helvey kallar ”pillars of support”. Istället för att eliminera en specifik person vill man reducera makten och sedan omfördela den. Detta försöker man uppnå med hjälp av t.ex. strejker, bojkotter, protester, demonstrationer och på annat sätt vägra de styrande sitt samarbete (Helvey 2004).

Icke-våldstanken är att stommarna som upprätthåller makten måste rivs ned. Stommarna består av olika grupper i samhället t.ex. polis och militär, politiska partier, statstjänstemän, media, arbetare och marknaden (Helvey 2004 s. 9-18). Icke-våldsstrateger menar att man bör lägga stor vikt vid att identifiera och analysera dessa stommar. Var motståndet kan finna stöd och vilka som är enväldets primärstommar är frågor som måste få svar (Crist et. al. 2002).

Diktaturer förlitar sig ofta på att den nationella militären ska skydda systemet in i det sista (Helvey 2000 refererad i Binnendijk & Marovic 2006 s. 416). Att få över regimen säkerhetsstyrkor på motståndets sida, eller i varje fall uppmana dem att hålla sig neutrala, är viktigt för att undvika våld. Anika Binnendijk och Ivan Marovic, som analyserat de serbiska och ukrainska ickevåldsamma rörelsernas strategi för att influera säkerhetsstyrkorna, kommer fram till att fokus på dessa enheter kan tjäna tre syften: *defensiva*, *avskräckande* och *tvingande* (Binnendijk & Marovic 2006 s. 427). Ur *defensivt* syfte menar de att om man lyckas influera säkerhetsstyrkorna att hålla sig neutrala skyddas demonstranterna. Den politiska kostnaden av repression blir också högre utan fullt stöd ifrån styrkorna, därmed kan regimen *avskräckas* helt ifrån repressiva åtgärder. När säkerhetsstyrkorna, som ofta är en av regimen primärstommar, inte längre ger regimen sitt stöd *tvingas* de handla enligt rörelsens krav (Binnendijk & Marovic 2006 s. 427). Här tycks tanken om det rationella handlandet kunna appliceras, polisen och militären gör en utvärdering av läget och ingriper inte om de ser ingripandet som ett ”dött lopp”. Ytterligare påpekar Chenoweth och Stephan att säkerhetspersonal har större betänkligheter över att använda våld emot ickevåldsamma rörelser än våldsamma (2008 s. 12).

Helvey påpekar att det är viktigt att komma ihåg att polisen är medlemmar av samhället och att de ofta bor i området de arbetar. Detta innebär att de också har sin familj, sina vänner och sitt privatliv där (Helvey 2004 s. 9-10). Detta ger rörelsen en stor möjlighet att påverka och omvända individuella poliser. Han menar också att även om polisen är korrupt och utför diktatorns order ska de inte ses som en fiende. De tjänar ett system som är korrupt och det är systemet som behöver bytas ut. Han noterar dock att det finns fall där individer i ledande

positioner bör dömas för försoningsprocessens skull t.ex. då de bär personligt ansvar för mord och tortyr (Helvey 2004 s. 10).

Stephan och Chenoweth argumenterar att lojalitetsbyten, från enväldet till motståndsrörelsen, bland medlemmar i de stabilaste stommarna ökar rörelsens chans att lyckas (2009 s. 42). Därför ska lojalitetsbyten uppmuntras och om någon överväger detta bör deras tidigare åsikter och handlingar inte hållas emot dem (Stephan & Chenoweth 2009). Om polisen och militären målas upp som en fiende i likhet med diktatorn minimeras möjligheterna till lojalitetsbyten. Detta gäller diktatorns anhängare från alla nivåer. Hur Kmara och WIPNET agerade för att undvika våldsamer i stor utsträckning kommer att undersökas i analysdelen.

3.2.2 Inspiration

De flesta rörelser har en förebild eller inspirationskälla, någon eller någonting som inspirerar och informerar dem, omedvetet eller medvetet. Historien visar att detta även gäller ickevåldsamma rörelser. Den ryska revolutionen 1905 inspirerade Gandhi, Gandhi inspirerade Martin Luther King Jr. och den afroamerikanska medborgarrättsrörelsen (Ackerman & Duvall 2000 s. 6). Martin Luther King Jr. är idag en stor inspirationskälla, inte bara för ickevåldsaktivister. Vikten av en förebild eller inspiration diskuteras inte i någon större utsträckning i litteraturen jag har tagit del av. Hur stor påverkan inspiration och en förebild spelar kommer att diskuteras utifrån mina fall i nästa del av uppsatsen.

4 Fallstudier

Majoriteten av litteraturen som presenterats i teoridelen diskuterar ickevåldsteori ur ett perspektiv av motstånd mot och störtandet av en förtryckande diktator. Fallet Kmara passar utmärkt in i denna mall, WIPNET ser lite annorlunda ut. Målet för de senare var att bringa fred till landet, inte störta en diktator (att fredsavtalet resulterade i att presidenten avsattes är dock värt att uppmärksamma). Trots detta hävdar jag att minsta gemensamma nämnare: *rörelsen kämpade för sina mål med ickevåldsstrategier och -metoder och lyckades uppnå dessa* är tillräcklig för att likheter i rörelsernas metoder och framgångar ska kunna uppenbaras.

En tid in i arbetet med uppsatsen visade det sig att forskning om rörelsen Kmara var knapphändig. Vad som däremot var ett välutforskat alternativ var den serbiska motsvarigheten Otpor. Otpor och Kmara arbetade mycket nära varandra under den georgiska kampanjen och använde sig av mer eller mindre identiska metoder. Jag anser därför att en del forskning om rörelsen Otpor kan appliceras på fallet utan att det har någon påverkan på slutresultatet. Jag hoppas och tror att det visar sig vara en styrka istället för en svaghet då förståelsen för Otpor blir en extra grund att stå på.

4.1 Fallstudie 1: Kmara i Georgien

Georgien har en lång historia av ockupation och förtryck. På 1800-talet upplöste Ryssland det tidigare allierade georgiska kungariket och gjorde det till en rysk provins. I och med det ryska imperiets fall 1917 blev Georgien självständigt. Tre år senare anföll dock den röda armén landet, Georgien miste återigen sin självständighet och blev en sovjetrepublik. När Sovjetunionen föll 1991 fick Georgien sin självständighet, maktkonflikter uppstod som slutligen resulterade i att Eduard Shevardnadze fick makten 1992, makten behöll han till år 2003 då massiva protestaktioner tvingade honom att avgå (FN-förbundet 2010 & BBC 2009).

4.1.1 Presentation av viktiga aktörer

Eduard Shevardnadze var sittande president då Rosrevolutionen 2003 ägde rum. Han var då en 75 år gammal man utan en tydlig efterföljare. Shevardnadze var kommunistpartiets förste sekreterare i Georgien mellan åren 72 – 85 och kom åter till makten 1992.

Mikheil Saakashvili benämns ofta som Rosrevolutionens ledare. Han lyckades, med god talarförmåga och en förståelse för den georgiska politiken och befolkningen, tilltala alla sociala klasser (Fairbanks 2004 s. 114). Detta var av stor vikt under mobiliseringen av befolkningen och slutligen stormandet av parlamentet. Saakashvili är nu sittande president i Georgien.

Kmara är studentrörelsen som var ledande i arbetet med att mobilisera och organisera befolkningen tillsammans med Saakashvili. Kmara hade en uttalad ickevåldsam inställning och var tränad av Otpor, ungdomsrörelsen som med ickevåldsamma strategier och metoder fick Milosevic avsatt i Serbien år 2000.

4.1.2 Konflikten

När Shevardnadze kom till makten 1992 genomförde han en mängd reformer i västerländsk stil och talade varmt om demokratisering av landet. Detta var dock enligt Giorgi Kandelaki, medgrundare av Kmara, inte någon ärlig strävan efter fullständig demokrati. Han menar att det snarare handlade om en ”managed democracy”. Kandelaki definierar inte termen, men uttrycker tydligt sin uppfattning om att reformerna genomfördes med noggrann politisk beräkning (Kandelaki 2006 s. 3). Målet var att hålla den georgiska befolkningen i en svag undergiven position samt att uppnå internationellt gillande.

Charles Fairbanks, forskningsprofessor på Johns Hopkins University, instämmer och kallar Shevardnadzes styre för en typ av ”soft authoritarianism” (2004 s. 123). Fairbanks menar att även om Georgien vid en snabb överblick såg tämligen demokratiskt ut med multipartisystem, relativt oinskränkt media och ett antal andra västerländska institutionsformer visade det sig vid närmare anblick vara ”superpresidential”. Detta innebar att alla slutgiltiga beslut alltid låg hos Shevardnadze (2004 s. 111).

En befolkning med en inbillad föreställning om att samhällsförändring och demokratisering är att vänta mobiliserar sig inte i en opposition. Mancur Olsons (1965 refererad i Landmann 2008 s. 179) teori om kostnader kontra vinster går att applicera på detta fenomen. Kostnaderna för att mobilisera en kampanj i syfte att snabba på processen och pressa för utökade reformer var helt enkelt större än att stillsamt invänta vad som utlovats.

Dessvärre för Shevardnadze visade sig taktiken vara en missräkning. Istället för att hålla den georgiska befolkningen undergiven stärkte reformerna civilsamhället (Kandelaki 2006 s. 3).

År 2001 började Shevardnadzes reformimage bli skamfilad och förtroendet för honom var på en bottennivå. Shevardnadze och regimen anklagades dessutom för korruption. Ett beslut att lägga sin image åt sidan tycks ha tagits då Shevardnadze bestämde att den fria oppositionsvänliga tv-stationen Rustavi-2 skulle stängas ned. Beslutet upprörde och engagerade många, regimen splittrades och motståndsrörelser växte sig starka, inte minst Kmara. Ett starkt och välriktat

motstånd gjorde att stängningen av Rustavi-2 inte kunde genomföras (Kandelaki 2006 s. 4).

Den lyckade kampen för tv-stationen gav ett förhöjt självförtroende och känslan av att förändring faktiskt var möjlig ökade. Att Rustavi-2 inte stängdes ned var mer än bara en symbolisk vinst för de engagerade. Under den fortsatta kampen fungerade Rustavi-2 som ett öppet diskussionsforum för oppositionen (Kandelaki 2006 s. 9).

Det som slutligen tände den avgörande revolutionära gnistan var valfusket under parlamentsvalen den andra november 2003. OSCEs valobservatörsorganisation Office for Democratic Institutions and Human Rights (ODIHR) utförde ett "election observation mission" under parlamentsvalet. De hävdade dagen efter valet, den tredje november, att det inte hade uppfyllt den önskvärda standarden på demokratiska val:

The 2 November parliamentary elections in Georgia fell short of a number of OSCE commitments and other international standards for democratic elections. Inaccuracies in the voter list seriously challenged the fundamental guarantee of universal and equal suffrage, and lessened voters' confidence in the State administration. (Dieset 2004 s. 1).

Detta var ett vagt formulerat uttalande som inte tycktes uppmuntra ett aktivt handlande. Däremot när International Society for Fair Elections and Democracy (ISFED) släppte sina siffror som tydligt motsade det officiella valresultatet gick Kmara till handling. ISFED, en inhemsk georgisk NGO, hade utöver ODIHRs 450 observatörer placerat ut ytterligare cirka 3000 att övervaka valet och genomföra parallella rösträkningar, så kallade PVTs (Kandelaki 2006 s. 10).

4.1.3 Kmara

År 2000 bildades vad som skulle bli grunden för Kmara. Reformivriga studenter etablerade en studentförening för att bekämpa korrruptionen inom universitetsväsendet. Universitetssektorn hade lidit enormt under Shevardnadzes styre. Enligt Kandelaki kunde endast 4 % av de nyutexaminerade studenterna hitta ett jobb i Georgien år 2000 (2006 s. 6). Föreningen genomförde ett antal lyckade kampanjer där de krävde radikala reformer och ett slut på korrruptionen. Trots en del framgångar insåg organisationen att för att genomföra de förändringar man ansåg sig behöva krävdes omstrukturering på nationell styrelsenivå. I samband med den omfattande kampanjen för bevarandet av Rustavi-2 etablerades stabila kontakter mellan andra studentorganisationer i landet och Kmara bildades i början av 2003.

Otpor blev Kmaras guidande inspirationskälla. Kmara skapades efter samma modell som Otpor och de blev även tränade av de samma i ickevåldsstrategier och -metoder (Fairbanks 2004 s. 115). Detta innebar bland annat att strukturen i organisationen var horisontell och att alla deltagare betraktades som likar. Diskussionerna och åsikterna inom rörelsen var många men för att uppvisa enighet antog Kmara som sitt motto "[d]emocracy in planning, but dictatorship in execution" (Kandelaki 2006 s. 6).

4.1.4 Kampanjen

En given parallell i detta fall är, som redan påpekats, rörelsen Otpor. Tre år innan Kmara initierade sin kampanj lyckades Otpor med ickevåldsamma metoder mot all förmodan störta den serbiska diktatorn Slobodan Milosevic. Otpor hade inför revolutionen blivit tränade i Gene Sharps metoder av den tidigare arméöversten Robert Helvey (Dobbs 2000).

Den främsta anledningen till att empirin som finns att tillgå om Otpor är större än Kmara beror troligtvis på de historiska kontexter som gör Otpor väldigt intressant.

Ett år innan Milosevic störtades utförde NATO omfattande bombräder mot Serbiens huvudstad Belgrad. Även om bombningarna medförde att Milosevic tog sina styrkor ur Kosovo, som var en del av det officiella målet, behöll han makten i Serbien. Det finns till och med de som hävdar att NATOs bombningar var kontraproduktiva, i den meningen att attackerna snarare stärkte Milosevics grepp om makten i Serbien. Befolkningen enades under och stödde Milosevic på grund av sorgen och lidandet efter förstörelsen och alla de civila offer som bombningarna medförde. När Otpor då alltså ett år senare störtade Milosevic lyckades en ickevåldsam rörelse med det som NATOs samlade styrkor misslyckades med. Otpor bevisade att krav på demokratisering inifrån är ett större hot mot en diktator än våldsamma påtryckningar utifrån (*Bringing down a dictator* 2001).

Kmara fokuserade, liksom Otpor, under sin kampanj på att stärka det politiska deltagandet i landet. Tillsammans med Saakashvili kämpade de för att engagera den unga befolkningen och grupper ute i provinserna (Kandelaki 2006 s. 8-9). Människor som aldrig tidigare intresserat sig för politik kände sig delaktiga nu när politiken intresserade sig för dem. Man lyckades på detta sätt engagera en väldigt stor del av befolkningen, många av dessa människor var sannolikt en del av någon form av ”pillar of support”. De var ingen elit utan snarare de som fick Georgien att rulla på dagsbasis. Som hävdades i teoridiskussionen är det mycket viktigt att engagera dessa människor.

Till stor hjälp för Kmara var Saakashvilis radikala antikorrupsionsretorik. Denna gick hem hos befolkningen och han uppfattades som en man som kunde och vågade förändra (Kandelaki 2006 s. 8). På detta sätt lyckades de engagera individer som tidigare varit oförmögna att delta politiskt av rädsla och apati (Kandelaki 2006 s. 9). Egentligen hade ingenting förändrats mer än folkets inställning, nu när de förstod maktrelationen och att den gick att förändra ville de inte längre samarbeta med regimen. De lyckades övertala befolkningen om att makt bör förstås ur Moyers *people power* perspektiv (1987).

En grundläggande idé med Kmaras aktiviteter var att de skulle förknippas med positiva saker. De arrangerade evenemang såsom bokinsamlingar till skolor, städdagar och rockkonserter (Kandelaki 2006 s. 8). Att delta i Kmaras aktiviteter var underhållande samtidigt som de var informativa och de som deltog fick en känsla av tillhörighet (Kandelaki 2006 s. 8). På detta sätt kunde man delvis undvika *freerider*-problematiken, genom att skapa en tidig känsla av tillhörighet krävdes inte någon utbredd användning av positiva incitament. Det är möjligt att

de negativa incitamenten spelade en större roll eller så var, som kritikerna hävdar, gruppintresset det avgörande.

En ytterligare styrka som ungdomarna i Kmara besatt var att de hade en villighet att bli arresterade, detta hade Otpor visat var effektivt. Vid ett tillfälle arrangerade Kmara en låtsasbegravning för Shevardnadzes budgetprogram, detta resulterade i att sju medlemmar greps. (Kandelaki 2006 s. 8). I *Bringing down a dictator* (2001) kommenterar en Otpor-medlem denna taktik och säger att man genom att provocera fram godtyckliga gripanden visar regeringens riktiga ansikte.

Binnendijk och Marovic menar dessutom att gripandena i Serbien resulterade i en ökad kontakt mellan polisen och Otpor. Kontakten medförde en ökad förståelse bland polisen för rörelsen och dess mål, det betydde också att risken för våld minskade (Binnendijk & Marovic 2006 s. 421). Detta skedde även i Ukraina, det är rimligt att anta att det även gjorde det i Georgien, men i en mindre skala då antalet gripna inte var lika många (Kandelaki 2006 s. 6).

Vad som i Kmaras kamp hade större betydelse för undvikandet av våldsamheter var att deras budskap genomgående var att Shevardnadze och det korrupta systemet måste bytas ut, man vände sig alltså inte mot de statliga säkerhetsstyrkorna. Att man inte såg på säkerhetsstyrkorna som fienden blev extra tydligt när man ett par dagar innan revolutionen delade ut rosor och smörgåsar till trupper utplacerade i staden. De ville visa att de avsåg att behandla dem som en del av befolkningen och meddemonstranter (Kandelaki 2006 s. 11). Att rörelsen hade en bred folklig opinion bör ha fungerat som stimulans för lojalitetsbyte, framförallt bland de lägre rankade som hade mindre att förlora på det och en djupare förankring i samhället (Binnendijk & Marovic 2006 s. 427).

Som nämndes tidigare hade Shevardnadze ingen uppenbar efterföljare. Detta betydde att splittringar skapades inom regimen vilket givetvis försvagade den (Kandelaki 2006 s. 11). Att regimen inte visade enad front och en klar tydlig linje hade stor inverkan på säkerhetsstyrkorna. En oklar beslutshierarki ger dessa institutioner stora svårigheter att fungera. Detta förklarar också till viss del varför många valde att byta lojalitet, eller åtminstone hålla sig neutrala och inte använda våld.

Dagen för Rosrevolutionen 22 november samlades mer än 100 000 människor utanför parlamentsbyggnaden för att protestera mot det illegitima parlamentets första sammanträde. Den stora mängden människor lamslog den del av säkerhetsstyrkorna som fortfarande stödde Shevardnadze (Kandelaki 2006 s. 5). Utan större motstånd lyckades massan storma parlamentet medan Shevardnadze flydde genom bakhjulet med hjälp av ett par livvakter. När Shevardnadze var i säkerhet gav han order om att våld skulle användas för att stoppa protesterna men truppenas lojalitet mot Shevardnadze var nu obefintlig (Kandelaki 2006 s. 5). På kvällen den 23 november avgick Shevardnadze och en övergångsregering tillträdde. Den 4 januari hölls sedan ett nyval där Saakhasvili överlägset tog hem vinsten och han tillträdde som president strax därefter (BBC 2004).

4.2 Fallstudie 2: WIPNET i Liberia

Liberia är Afrikas äldsta republik, men dessvärre kanske mest känt för sitt fjortonåriga inbördeskrig. År 1821 började frigivna afroamerikanska slavar emigrera till Liberia och 1847 blev landet självständigt. Makten hamnade hos den amerikansk-liberianska delen av befolkningen som nu hade blivit en elit i landet. I cirka 130 år behöll eliten makten men 1980 störtades den sista amerikansk-liberianska presidenten av en infödd liberian vid namn Samuel Doe. Ett instabilt årtionde följde och 1990 störtades även Doe av Charles Taylor och hans rebelltrupper (FN-förbundet 2008 & BBC 2010).

4.2.1 Presentation av viktiga aktörer

Charles Taylor var en tidigare rebelledare som kom till makten via en militärkupp. Han var sittande president då fredsavtalet slöts.

Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD) var rebellgruppen som utmanade Taylor, deras enda officiella politiska mål var att avsätta honom.

Women in peace network (WIPNET) var den rörelse som organiserade och ledde ”masskampanjen för fred” som resulterade i ett fredsavtal. WIPNET bestod av en heterogen grupp av kvinnor med olika etnisk härkomst, religiösa tillhörigheter och från olika klasskikt men alla med samma dröm och uppfattning om hur denna dröm skulle nås, med hjälp av ickevåld.

4.2.2 Konflikten

Liberia hade 2003, då fredsavtalet slöts, genomlevt fjorton års inbördeskrig. Det började 1989 då Charles Taylor samlade ihop en rebellstyrka för att störta den sittande presidenten Samuel Does regering. 1990 tillfångatogs Doe och avrättades. När Doe avlägsnats uppstod ett maktvakuum och stridigheterna fortsatte, nu mellan Taylors rebeller och en utbrytargrupp som var lojala mot en av Taylors före detta generaler. 1996 var Taylors motståndare utslagna och han utlyste val. Taylors slogan löd ”[h]e killed my Ma, he killed my Pa, but I will vote for him”. Valet vann han med 75 % av rösterna, med största sannolikhet därför att befolkningen visste att våldsamheter åter skulle bryta ut om inte Taylor vann (Left 2003).

Taylors tillträde ledde dock inte till någon långvarig fred. Ständiga våldsamma utbrott plågade landet och 1999 bröt fullskaligt inbördeskrig återigen ut. Denna gång mellan Liberians United for Reconciliation and Democracy (LURD) och Taylors Anti-Terrorist Unit samt diverse irreguljära styrkor. Den civila befolkningen var hårt utsatt: våldtäkter, lemlästningar och mord var vardag.

Många barn blev kidnappade, drogade och tvingades att delta i strid. FN uppger att upptill 15 000 barn deltog i strider i Liberia (IRIN 2003).

2003 kontrollerade LURD, tillsammans med Movement for Democracy in Liberia (MODEL) en annan rebellgrupp, två tredjedelar av landet och huvudstaden Monrovia låg i sikte.

4.2.3 WIPNET

År 2000 antog FNs säkerhetsråd resolution 1325 angående kvinnor, fred och säkerhet. Säkerhetsrådet ville med resolutionen uppmärksamma kvinnors roll i konflikter och utöka deras delaktighet i fredsbyggande (FN 2000). West Africa Network for Peacebuilding (WANEP) konstaterade att detta trots allt inte förändrade särskilt mycket. De menade att kvinnor, som hade haft en stor roll i Liberias inbördeskrig, inte erkändes – varken som offer eller förövare. Amnesty International rapporterade att 30 – 40 % av förbanden i Liberia bestod av kvinnor (Amnesty 2008 s. 5). Många av dessa kvinnor var tvingade, men en del deltog frivilligt. Kvinnorna arbetade främst som kockar, sexslavar, spioner, bärare, medlare eller dylikt men en del av dem var även beväpnade och deltog i strid. 2001 tog WANEP ett beslut: kvinnor måste spela en stor roll i fredsprocessen. Etableringen av WIPNET var resultatet av detta beslut (Ekiyor & Gbowee 2005 s. 3).

WIPNET skulle fungera som ett fredsbyggande program och med hjälp av kvinnors fredsaktivism skulle man främja social rättvisa och jämlikhet. Fredsaktivism definierades inte bara som anti-krigsaktivism, det innefattade för WIPNET också dekonstruktion av all strukturell form av våld som existerade i samhället. Denna inställning grundade sig på en idé om att ”systematic engendered forms of violence against women, such as rape, forced prostitution, mutilation, etc. are expressions of a deeper systematic disregard for women” (Gbowee 2009 s. 50). WIPNET var alltså en rörelse som inte bara ville skapa fred i sitt land, de utmanade det patriarkala maktsystemet som ansågs bidra till förnekandet av och respektlösheten mot kvinnor.

Direkt efter etableringen tog WIPNET sig an uppgifter som att utveckla en träningsmanual för fredsbyggande, organisera en mängd regionala fredsnätverk, workshops, konferenser och andra möten. De genomförde forskning och engagerade sig även i fredsbyggande och demokratiutveckling i många grannländer (Ekiyor & Gbowee 2005 s. 3).

2003 initierades deras mest uppmärksammade och lyckade kampanj ”Mass Action for Peace”. Inspiration till denna kampanj hämtades från Liberian Women’s Initiative (LWI). LWI blev WIPNETs inspirationskälla liksom Otpor blev Kmaras. LWI hade varit drivande i kampen för fred 1996 de hade stor erfarenhet av fredssamtal och avväpningsprocesser då de varit delaktiga i dessa under 90-talet (Ekiyor & Gbowee 2005 & Pedersen 2008). Gbowee hävdar till och med att masskampanjen inte hade kunnat etableras om det inte funnits organisationer innan WIPNET som uppmanat till kvinnors inblandning i fredsprocessen (Gbowee 2006 s. 1).

Till en början utgjordes WIPNETs medlemsbas främst av de lägre klasserna från de lantliga provinserna. WIPNET fokuserade på att utbilda och informera den del av befolkningen som var värst drabbad. Vid väpnade konflikter är det de fattigare delarna av befolkningen som drabbas värst, precis som vid naturkatastrofer (www.oxfam.org). Säkerligen var det ett medvetet val, de var tvungna att få med sig en stor del av befolkningen och majoriteten utgjordes av fattiga (Wolokolie 2006). Som nämndes tidigare är regeringen inte bara beroende av eliten utan även av de grupper som ansvarar för grundläggande delar av samhället som marknaden och jordbruket i detta fall. Eliten var dessutom mer skeptisk till rörelsen, det är troligt att deras ovilja grundade sig i en motvillighet att fraternisera med de enklare marknads- och lantbrukskvinnorna. De hade säkerligen också mer att förlora, de positiva effekterna av att delta var för denna del av befolkningen inte tillräckliga. Inte förrän kampanjen utvecklades till en masskampanj började kvinnor från även denna grupp ansluta sig (Ekiyor & Gbowee 2005 s. 4).

4.2.4 Mass Action for Peace

”Mass Action for Peace”-kampanjen inleddes 2003. Leymah Gbowee, koordinator för och medgrundare till WIPNET, samlade kristna kvinnor i sin församling och uppmanade dem att be för fred. Hon bad också församlingsmedlemmarna att sprida budskapet vidare till andra kristna församlingar. Gbowee menade att det nu var dags för kvinnorna i Liberia att engagera sig. De skulle visa att de fanns och säga vad de tyckte istället för att sitta vid sidlinjen och titta på (Ekiyor & Gbowee 2005 s. 3-4). Detta blev startskottet för ”Mass Action”-kampanjen.

Med vid detta möte var också assisterande polischef Asatu Bah Kenneth, den enda muslimska kvinnan närvarande. Hon förde budskapet vidare till de muslimska församlingarna som mottog nyheten med glädje. Självklart var många skeptiska och en del ovilliga att samarbeta över religionsgränserna. Många var rädda att det skulle betyda att de gick emot sin tro. För att motverka denna attityd anammade rörelsen det symboliska budskapet; ”can a bullet pick and choose? does the bullet know christian from muslim?” (*Pray the devil back to hell* 2008).

Kristna och muslimska kvinnor enades nu för första gången i Liberias historia för en gemensam sak. De bestämde sig för att mötas och sätta sig och be tillsammans. De valde en strategisk punkt, fiskmarknaden, där de kunde få Taylors och allmänhetens uppmärksamhet. Där satt de flera veckor i streck under gassande sol och i regn med plakat med texter som ”we want peace, no more war” och dylikt (*Pray the devil back to hell* 2008).

Att sitta där gav medlemmarna tid att lära känna varandra och stärkte dem i sin målmedvetenhet och som grupp. För att ytterligare stärka rörelsen etablerades dagliga utvärderings- och diskussionsgrupper. Dessa grupper syftade till att dokumentera framgångar, motgångar och erfarenheter men fungerade också som en plats där medlemmarna kunde ventilerar sin ilska och frustration. På detta sätt fanns en plats att släppa ut dessa känslor och man undvek att bygga upp allt för stora frustrationsmoment genom att ta upp frågorna när de var aktuella (Kinoti

2009). På detta sätt uppmärksammades också framgångarna och man såg att det man gjorde gav resultat, något som enligt Moyer är mycket viktigt (1987).

Kvinnornas samlingar gjorde Taylor uppretad och han försökte avfärda rörelsen genom att hävda att de bara skämde ut sig själva. Men värst av allt, enligt Taylor, var dock att de skämde ut hans administration (*Pray the devil back to hell* 2008). Detta betydde att WIPNETs kampanj hade effekt, de hade fått Taylors uppmärksamhet.

Taylor var en djupt troende kristen och LURD var i majoritet muslimer. Tack vare att WIPNET bestod av kristna och muslimer kunde de pressa både präster och imamer att övertala rebellerna och Taylor att se det positiva i kvinnornas budskap. De fick också via imamerna fram budskapet till rebellerna att de skulle lägga ned sina vapen och var välkomna hem för att försonas (*Pray the devil back to hell* 2008).

Efter många misslyckade försök att få till ett möte med Taylor förstod kvinnorna att han inte skulle möta dem frivilligt. WIPNET beslutade sig för att tvinga honom att möta dem, de arrangerade ett demonstrationståg med 2000 kvinnor och började marschera mot presidentpalatset. Väl framme vägrade Taylor till en början att ens komma ut men när han blev informerad om att internationell media var närvarande bestämde han sig för att lyssna på dem (Pedersen 2008 s. 8-9). WIPNET överlämnade en kravlista med tre krav: omedelbar eld upphör, fredsförhandlingar med rebellerna och att Taylor skulle släppa in en interventionsstyrka (Ekiyor & Gbowee 2005 s. 4). Taylor accepterade fredsförhandlingarna och nu återstod det för kvinnorna att övertala rebellerna.

Ett litet antal WIPNET medlemmar begav sig till rebelledarnas högkvarter i Sierra Leone och meddelade att Taylor var villig att fredsförhandla. Det inhemska och internationella intresset för att konflikten skulle få en lösning var nu stort, detta satte hög press på rebellerna att acceptera förhandlingar (Pedersen 2008 s. 12).

Att rebellerna valde att lyssna på kvinnorna berodde på flera anledningar men avgörande var WIPNETs betoning på traditionella kvinnliga roller. Medlemmarna talade om sig själv i termer som mödrar, fruar samt systrar och till slut använde även en del av rebellerna dessa benämningar (*Pray the devil back to hell* 2008). WIPNET utnyttjade den stereotypa bilden av kvinnor som fredliga och icke hotfulla till sin fördel (Pedersen 2008 s. 8). De skapade med denna strategi en gemenskap med rebellerna och ett förtroende etablerades och till slut lyckades man övertala parterna att förhandla. WIPNET gjorde det också klart och tydligt att de inte var emot en specifik person eller grupp, de var emot kriget och våldet. Hade de varit mer kritiska åt ett håll hade fredssamtalen varit svåra att få till. Det hade också varit svårt att få ett lika stort folkligt stöd om de hade haft en viss politisk inriktning (Pedersen 2008 s. 8-9). Befolkningen ville ha fred och var villig att kämpa för det men de var inte lika angelägna om att kämpa för en viss persons eller en viss rörelses rätt till makt.

Att anspela på kvinnliga roller bör också ha fungerat som en positiv faktor under rekryteringsprocessen. Kvinnorna sade ofta att de engagerade sig för barnens skull. De menade att när deras barn frågade dem vad de gjorde för att stoppa kriget ville de stolt kunna svara att de gjorde allt de kunde. Det fanns alltså

ett stort gruppintresse att delta i rörelsen, men även positiva incitament: alla var klädda likadant (*Pray the devil back to hell* 2008).

Trots att kvinnor tidigare varit aktiva inom fredsarbete i Liberia uppfattades det som något exceptionellt och underligt (Woods 1996 & Pedersen 2008 s. 6-7). Även detta valde WIPNET att utnyttja till sin fördel. Under konflikten hade etniska och religiösa spänningar utnyttjats och därmed förvärrats. Att enas som *kvinnor*, var långt ifrån ett uppenbart alternativ, att de till slut gjorde detta var en viktig del i deras framgångar. Att de förenades oavsett religion, politisk inriktning, etnicitet och klass i ett samhälle där detta kunde betyda skillnaden mellan liv och död var centralt vid skapandet av inhemsk legitimitet (Pedersen 2008 s. 7). Att rörelsen använde sig av ickevåld gav som Stephan och Chenoweth (2008) menar också legitimitet. WIPNET blev det enda hoppet i en hopplös situation.

För att framhäva enigheten bland kvinnorna i rörelsen bar de alltid vita t-shirts med en WIPNET logga (*Pray the devil back to hell* 2008). Detta kan också, som nämndes ovan, på samma gång ha fungerat som ett omedvetet positivt incitament för medlemmarna, ett sätt att undkomma *freerider*-problemet. Det är dock troligare att det var, som kritikerna till *freerider*-teorin menar, ett gruppintresse som avgjorde valet för de flesta, betoningen på att medlemmarna engagerade sig för barnen tyder på detta.

Rörelsen beslutade också att medlemmarna skulle vägra att bära smycken och smink. På detta sätt försvann klasskillnader och de uppfattades som att de talade med en röst (Pedersen 2008 s. 7). Rösten uppfattades inte bara som kvinnornas utan som hela den liberianska allmänhetens röst (Ekiyor & Gbowee 2005 s. 5). Gbowee menar att rörelsen blev Taylors och rebellernas samvete och ansiktet för de offer som drabbades värst av kriget (Gbowee 2006 s. 1). Gruppen förkastade en hierarkiskt strukturerad organisationsmodell och anammade en demokratisk, alla beslut fattades kollektivt. Det fanns ingen formell ledare men Gbowee var talesperson för rörelsen (Pedersen 2008 s. 10).

När fredssamtalen, som hölls i Ghana, väl skulle äga rum var ett antal kvinnoorganisationer representerade men WIPNET hade inte erbjudits en plats vid förhandlingsborden. De kvinnor som var inbjudna uppfattades av många inom WIPNET som en elit och medlemmarna, som sade sig representera ”the ’ordinary Liberians’”, kände sig underrepresenterade (Pedersen 2008 s. 13). Oavsett inbjudan bestämde sig WIPNET för att närvara. Ett litet antal WIPNET medlemmar reste från Liberia och samlade på plats ihop liberianska flyktingar för att gå och sätta sig utanför den byggnad förhandlingarna hölls i. På detta sätt skulle ingen glömma bort vad förhandlingarna handlade om (Ekiyor & Gbowee 2005 s. 9).

Fredsförhandlingarna gick långsamt framåt samtidigt som den humanitära situationen i Liberia förvärrades dagligen. Efter mer än en månads fruktlösa förhandlingar bestämde kvinnorna att drastiska åtgärder var nödvändiga om ett avtal skulle komma till stånd. Under ett förhandlingsmöte stormade 200 kvinnor in, barrikerade dörrarna och krävde att deltagarna tog processen på allvar och aktivt jobbade för ett hållbart fredsavtal (Pedersen 2008 s. 14). Efter en tids förhandlingar med kvinnorna lämnade de salen. Denna aktion resulterade dels i att den allmänna stämningen bland förhandlingsdeltagarna ändrades från lättsam till

allvarlig och att WIPNET bjöds att sitta med vid en del av förhandlingarna. Kvinnorna hotade med att de inte tvekade att upprepa aktionen om man inte nådde ett avtal snart. Två veckor senare signerades ett fredsavtal. Taylor tvingades lämna landet, en övergångsregering tillträdde och en interventionstyrka anlände till Liberia (*Pray the devil back to hell* 2008).

Detta var dock bara början på en lång återuppbyggnads- och försoningsprocess. WIPNET insåg att fred är en process och inte en händelse varför man återigen engagerade sig, denna gång i avvärningskampanjer, främjandet av demokrati och försoning. För att främja demokrati engagerade sig WIPNET för att öka det politiska deltagandet. Detta och den allmänna uppfattningen om att det var *kvinnor* som hade framtvingat fred var mycket viktiga faktorer till att Ellen Johnson Sirleaf valdes som Afrikas första kvinnliga president i Liberia år 2005 (*Pray the devil back to hell* 2008).

4.3 Jämförande analys av fallen

Alla motståndskamper måste förstås utifrån de specifika strukturella förhållanden de utspelar sig i. Därför är det svårt att komma med definitiva slutsatser om vilka strategier och metoder som har avgörande effekter på konfliktresultatet. Likheterna mellan dessa fall säger ändå en del om vad som leder till framgång oavsett sociala, kulturella, religiösa, ideologiska och etniska kontexter. Utifrån dessa två fall har jag kommit fram till ett par avgörande faktorer som haft stor inverkan på resultatet: en guidande inspirationskälla, uppmärksammandet av framsteg, rörelsernas demokratiska utformning och val av ickevåld gav dem legitimitet, förtroendeförhållandet med ”marktrupperna” och rörelsernas neutralitet.

I båda fallen behöver man inte leta särskilt länge för att finna en *inspirationskälla*. I Georgien hade dock inspirationskällan en mer framträdande roll. Kmaras tränades aktivt av Otpor. I Liberia är inspirationskällan inte lika tydligt framträdande i det rent praktiska - även om LWI och deras erfarenheter visade sig vara nyttiga i fredssamtalen och de senare avvärningskampanjerna - där hade det större betydelse att LWI hade påbörjat arbetet med att blanda in kvinnor i fredsarbete. Utifrån dessa två fall kan man alltså dra slutsatsen att inspiration och någon som guidar en är viktigt. Att detta är en viktig faktor måste uppmärksammas mer inom ickevåldsteorier, man har insett att våldsamma rörelser influeras enormt mycket av andra våldsamma men man uppmärksammar inte ickevåldsamma rörelsernas behov av inspiration.

Vad som visade sig vara avgörande för de liberianska kvinnorna var utvärderings- och diskussionsgrupperna. Dessa var mycket viktiga för att faktiskt se vad som gav resultat och vad som inte gjorde det, att se framsteg stärkte också självförtroendet. Hur Kmaras inställning till en liknande strategi såg ut vet vi inte säkert. Det är absolut inte otänkbart att de använde sig av något liknande. Vad vi däremot vet är att den lyckade kampanjen för Rustavi-2 var avgörande för den fortsatta kampen, dels som ett forum för oppositionen och dels för självförtroendet

och motivationen hos många medlemmar i Kmara. Som Moyer (1987) förklarade är det viktigt att rörelser *uppmärksammar sina framsteg*, det gjorde både Kmara och WIPNET och det spelade en stor roll i deras framgångar.

Att rörelserna var *demokratiska i sin utformning* och deras val av *ickevåld* gav dem båda en *legitimitet* hos befolkningen. I Georgien var man trött på den ”halvdiktatur” som Shevardnadze representerade. Kmara sade sig kämpa för demokrati och var själva demokratiska i sin struktur, detta gav dem en stor trovärdighet. I Liberia var det mest uppenbara problemet i samhället konflikten mellan rebellerna och Taylor. Demokratiska reformer var troligtvis inte något som gemene man bekymrade sig om. Därför var det faktum att WIPNET var demokratiskt inte lika viktigt vid denna tidpunkt. Att de bestod av kvinnor som kunde lägga religiösa, politiska, etniska och klass skillnader åt sidan för fredens skull och att de använde sig av ickevåldsstrategier och -metoder gav dem mer legitimitet än något annat. När väl fredsavtalet kommit till stånd och WIPNET började kämpa för en demokratisk omvandling av landet spelade troligtvis den demokratiska rörelsestrukturen en större roll än tidigare. Givetvis gav det faktum att rörelsen var ansvarig för att bringa fred till landet legitimitet men man kan ändå dra slutsatsen, utifrån dessa fall, att en rörelse som kämpar för demokrati har en stor legitimitet om den själv är demokratiskt utformad. En legitimitet hos befolkningen är ofta vad som är avgörande då makten, enligt många ledande forskare, ligger hos befolkningen (Ackerman & Duvall 2000, Helvey 2004, Moyer 1990, Sharp 2003 & Vinthagen & Lilja 2009b). Med legitimitet är det lättare att rekrytera och rörelsen kan växa, desto mer rörelser växer desto villigare blir ledare att lyssna till dem.

Båda rörelserna lade stor vikt vid att etablera ett *förtroendeförhållande med motståndarnas ”marktrupper”*. Kmara etablerade ett vänskapligt förhållande till säkerhetstrupperna och behandlade dem som meddemonstranter. WIPNET anspelade på traditionella kvinnliga roller som mödrar, döttrar och systrar. På detta sätt uppfattades de som harmlösa men ändå en grupp man respekterade. Det faktum att de höll sig *neutrala* i frågorna som intresserade kombattanterna tycks också haft positiv verkan. Genom att fokusera på frågor som inte berörde ”marktrupperna” personligen och genom att etablera ett nära förhållande till dem lyckades man undvika våldsamheter.

Varken Kmara eller WIPNET tycks aktivt ha jobbat för att motverka *freerider*-problemet, antingen undkom de detta genom sidoeffekter av andra handlingar eller så var det i dessa fall, som kritikerna hävdar, ett stort gruppintresse som var avgörande när människor valde att delta.

5 Sammanfattande slutdiskussion

För att kort sammanfatta och återknyta till syftet och frågeställningarna: varför lyckades rörelserna? vilka ickevåldsstrategier och -metoder användes? och vilka likheter går att finna? kan först sägas att rörelserna till stor del lyckades på grund av de faktorer som räknats upp ovan, det vill säga: en guidande *inspirationskälla*, *uppmärksammandet av framsteg*, rörelsernas *demokratiska utformning* och val av *ickevåld* som gav dem *legitimitet*, *förtroendeförhållandet* med ”marktrupperna” och rörelsernas *neutralitet*.

Gällande frågan om vilka ickevåldsstrategier och -metoder som användes kan sägas att det utöver de som precis nämnts var väldigt många och att beskriva alla har inte varit möjligt. De som har nämnts i denna uppsats är de som jag ansett vara några av de mest avgörande. För att tydliggöra en faktor som var särskilt viktig för framgångarna bör nämnas igen det breda folkliga stöd som rörelserna fick. Utan detta skulle inte ledarna lyssnat på rörelserna. Dessa båda rörelser bekräftar Moyers (1987) och Sharps (2000) teorier om *people power* respektive *pluralistic power theory*.

Man kan också som ett svar på den sista frågeställningen se att det trots alla skillnader mellan fallen gick att finna många likheter. Att det finns likheter i så pass kontextuellt skilda rörelser tyder på att dessa strategier och metoder fungerar på många fler platser än bara dessa.

6 Referenser

Litteratur:

- Ackerman, Peter, – Duvall, Jack, 2000. *A Force More Powerful: A Century of Nonviolent Conflict*. New York: Palgrave.
- Amnesty International, 2008. *Liberia: A Flawed Post-war Process Discriminates Against Women and Girls*. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.amnesty.org/en/library/info/AFR34/004/2008/en> [hämtad 2010-04-14].
- Arendt, Hannah, 2008 (1970). *Om Våld*. Översatt från engelska av Sven Hallén. Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.
- BBC, 2004. *Profile: Mikheil Saakashvili*. [elektronisk] Tillgänglig <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/3231852.stm> [hämtad 2010-05-13].
- BBC, 2009. *Country Profile: Georgia*. [elektronisk] Tillgänglig http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/country_profiles/1102477.stm#leaders [hämtad 2010-04-29].
- BBC, 2010. *Liberia Country Profile*. [elektronisk] Tillgänglig http://news.bbc.co.uk/2/hi/africa/country_profiles/1043500.stm [hämtad 2010-04-14].
- Binnendijk, Anika, L., - Marovic, Ivan, 2006. "Power and Persuasion: Nonviolent Strategies to Influence State Security Forces in Serbia (2000) and Ukraine (2004)", *Communist and Post-Communist Studies* 39, s. 411-429.
- Burkett, Paul, 1986. "Critical notes on the 'free rider problem' in collective action", *Forum for Social Economics* 16 (3), s. 29-43.
- Chiclet, Christophe, 2001. "Otpor: the youths who booted Milosevic" [elektronisk] Tillgänglig http://www.unesco.org/courier/2001_03/uk/droits.htm [hämtad 2010-04-28].
- Cohen, Jean, L., - Arato, Andrew, 1994. *Civil society and political theory*. Cambridge: MIT Press.
- Crist, John, T., - Hentges, Harriet, - Serwer, Daniel, 2002. *Strategic Nonviolent Conflict: Lessons from the Past, Ideas for the Future*. Warrenton, Virginia 9-11 januari 2002. United States Institute of Peace: Washington.
- Darchiashvili, David, 2005. "Georgian Defense Policy and Military Reform" i Coppieters, Bruno, - Legvold, Robert, (red.), *Statehood and Security: Georgia After the Rose Revolution*. Cambridge: The MIT Press s. 117-153.
- Denk, Thomas, 2002. *Komparativ Metod*. Lund: Studentlitteratur.
- Dieset, Hans, 2004. *Georgia: Parliamentary Elections November 2003*. [NORDEM Report] NORDEM och the Norwegian Centre for Human Rights.
- Dobbs, Michael, 2000. "U.S Advice Guided Milosevic Opposition", *The Washington post*. 11 december. [elektronisk] Tillgänglig

- <http://www.washingtonpost.com/ac2/wp-dyn?pagename=article&contentId=A18395-2000Dec3&notFound=true> [hämtad 2010-04-28].
- Ekiyor, Thelma, - Gbowee, Leymah, 2005. "Women's Peace Activism, the Liberian Women's Experience" i Van Tongeren, Paul, - Verhoeven, Juliette, - Brenk, Malin, - Hellema, Marte, 2005. *People Building Peace II*. Boulder, CO and London: Lynne Rienner.
- Fairbanks, Jr., Charles, H., 2004. "Georgia's Rose Revolution", *Journal of Democracy* 15 (2), s. 110-124.
- Fork Films, 2008. *About the Film*. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.praythedevilbacktohell.com/nonflash/about.htm> [hämtad 2010-04-15].
- FN, 2000. Resolution 1325. 31 oktober [elektronisk] Tillgänglig http://www.un.org/events/res_1325e.pdf [hämtad 2010-04-17].
- FN-förbundet, 2008. *Liberia*. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.globalis.se/Konflikter/Liberia> [hämtad 2010-04-14].
- FN-förbundet, 2010. *Georgien*. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.globalis.se/Laender/Georgien> [hämtad 2010-04-29].
- Författare ej angiven, 2003. Liberia: Up to 15,000 Child Soldiers in Liberia. IRIN humanitarian news and analysis [elektronisk] Tillgänglig <http://www.irinnews.org/Report.aspx?reportid=46335> [hämtad 2010-04-15].
- Gbowee, Leymah, 2004. *Women and Peacebuilding in Liberia*. Utdrag från ett tal av Leymah Gbowee på ELCA's Global Mission Event in Milwaukee, 30 juli. [elektronisk] Tillgänglig <https://archive.elca.org/liberia/news/gbowee-gme2004.html> [hämtad 2010-04-21].
- Gbowee, Leymah, 2005. *UNIFEM Panel On DDRR*. 9 mars. [elektronisk] Tillgänglig <http://peacewomen.org/resources/Liberia/DDRGbowee05.pdf> [hämtad 2010-04-09].
- Gbowee, Leymah, 2006. United Nations Security Council Arria Formula Meeting on the Role of Women in Peace Consolidation. Leymah Gbowee, WIPNET, Liberia, 25 oktober. [elektronisk] Tillgänglig http://www.peacewomen.org/un/6thAnniversary/Arria_Statements/Leymah_gbowee.pdf [hämtad 2010-05-10].
- Gbowee, Leymah, 2009. "Effecting Change Through Women's Activism in Liberia", *IDS Bulletin* 40 (2), s. 50-53.
- Helvey, Robert, L., 2004. *On Strategic Nonviolent Conflict: Thinking About the Fundamentals*. Boston: The Albert Einstein Institution.
- Johansen, Jørgen, 2009. "Fallet Benin: Revolutionärt och konstruktivt motstånd" i Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, (red.), 2009. *Motstånd*. Malmö: Liber AB. s. 127-149.
- Kandelaki, Giorgi, 2006. *Georgia's Rose Revolution: A Participant's Perspective*. [Special Report 167] United States Institute of Peace: Washington.
- Kapner, Nathanael, 2009. George Soros and the Georgian Conflict. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.realzionistnews.com/?p=248> [hämtad 2010-05-17].

- Kinoti, Kathambi, 2009. *Waging Peace: The Liberian Women's Experience*. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.awid.org/Issues-and-Analysis/Library/Interview-with-Leymah-Gbowee> [hämtad 2010-04-29].
- Landmann, Todd, 2008. *Issues and Methods in Comparative Politics: An Introduction*. Taylor and Francis e-Library.
- Left, Sarah, 2003. *War in Liberia*. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.guardian.co.uk/world/2003/aug/04/westafrica.qanda> [hämtad 2010-04-14].
- Moyer, Bill, 1990. *The Practical Strategist: Movement Action Plan (MAP) Strategic Theories for Evaluating, Planning, and Conducting Social Movements*. San Francisco: Social Movement Empowerment Project. [elektronisk] Tillgänglig http://www.thechangeagency.org/_dbase_upl/movement_action_plan.pdf [hämtad 2010-04-14].
- Oxfam, 2010. *Conflict and Natural Disaster* [elektronisk] Tillgänglig http://www.oxfam.org.uk/oxfam_in_action/issues/conflict_natural_disaster.html [hämtad 2010-04-15].
- Sharp, Gene, 2003. *From Dictatorship to Democracy: A Conceptual Framework for Liberation*. Boston: The Albert Einstein Institution.
- Stephan, Maria, J., - Chenoweth, Erica, 2008. "Why Civil Resistance Works: The Strategic Logic of Nonviolent Conflict", *International Security* 33 (1) s. 7-44.
- Urgent Action Fund-Africa, 2009. *Leymah Gbowee*. [elektronisk] Tillgänglig http://www.urgentactionfund-africa.or.ke/index.php?option=com_content&view=article&id=44&Itemid=46 [hämtad 2010-04-21].
- Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, 2009a. "Inledning" i Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, (red.), 2009. *Motstånd*. Malmö: Liber AB. s. 11-22.
- Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, 2009b. "Maktteorier" i Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, (red.), 2009. *Motstånd*. Malmö: Liber AB. s. 27-43.
- Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, 2009c. "Motståndsteorier" i Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, (red.), 2009. *Motstånd*. Malmö: Liber AB. s. 47-88
- Vinthagen, Stellan, - Lilja, Mona, (red.), 2009. *Motstånd*. Malmö: Liber AB.
- Wolokolie, Jamesetta, H., 2006. *Country Brief*. Liberia: Ministry of Youth & Sports. [elektronisk] Tillgänglig http://www.uneca.org/adfv/docs/Report_Consultation_Liberia.pdf [hämtad 2010-05-29].
- Woods, Samuel, K., 1996. *Civic Initiatives in the Peace Process*. [elektronisk] Tillgänglig <http://www.c-r.org/our-work/accord/liberia/civic-initiatives.php> [hämtad 2010-04-15].

Filmer:

- Pray the devil back to hell, 2008. [DVD] regisserad av Gini Reticker. USA: Balcony Releasing.
- Bringing down a dictator, 2001. [DVD] regisserad av Steve York. USA: York Zimmerman Inc.